

Στην αρχαιότητα, ο Πειραιάς αποτελούσε το επίνειο της Αθήνας, μέσω του οποίου η πόλη αποκτούσε διέξοδο στη θάλασσα και, κατ' επέκταση, διατηρούσε επαφή με τον υπόλοιπο κόσμο. Με το τέλος των Περσικών Πολέμων, φάνηκε ο σπουδαίος ρόλος που θα διαδραμάτιζε ο Πειραιάς και το λιμάνι του στην πολιτική και οικονομική άνοδο της Αθήνας, καθώς και στην επιβολή της ιμπεριαλιστικής της πολιτικής κατά τη διάρκεια της «χρυσής πεντηκονταετίας». Εξακολουθούσε να διαδραματίζει εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στην εμπορική και οικονομική ζωή και κατά τη διάρκεια της ελληνοιστικής περιόδου ως τον 1^ο αι. π.Χ., οπότε η υποταγή του στη Ρώμη σήμανε και το τέλος της ένδοξης ιστορίας του.

Η περιοχή του Πειραιά φαίνεται να κατοικείται ήδη από τη νεολιθική περίοδο και έφτασε στο μεγαλύτερο σημείο ακμής στην κλασική εποχή, όταν ανακηρύχθηκε για πρώτη φορά σε δήμος, αποτελώντας συγκεκριμένα έναν από τους δήμους του άστεως της αρχαίας Αθήνας, και επιλέχθηκε ως το επίνειο της αθηναϊκής πόλης-κράτους. Ακολούθησε μια μακρά περίοδος παρακμής όπου ο Πειραιάς ερημώθηκε κατά καιρούς, φτάνοντας μέχρι τον 19ο αιώνα και την μεταφορά της πρωτεύουσας του νεοσύστατου τότε ελληνικού κράτους στην Αθήνα το 1834, οπότε ξεκίνησε μια περίοδος ανάπτυξης της πόλης, με την σταδιακή αύξηση του πληθυσμού της και τον άρτιο πολεοδομικό της σχεδιασμό με βάση το σύστημα που εφάρμοσε ο Ιππόδαμος ο Μιλήσιος στον αρχαίο Πειραιά, που αποτελεί πρότυπο πολεοδομικού σχεδιασμού μέχρι και σήμερα. Μάλιστα ο Πειραιάς είχε προταθεί το 1832 από τον Guttensohn, αρχιτέκτονα του Λουδοβίκου Α' της Βαυαρίας, για πρωτεύουσα της Ελλάδας, η οποία θα επεκτεινόταν σταδιακά προς την Αθήνα, αλλά τελικά έγινε το αντίστροφο αφού επιλέχθηκε η Αθήνα για πρωτεύουσα και ο Πειραιάς αργότερα ενσωματώθηκε στην περιφέρεια πρωτεύουσας.

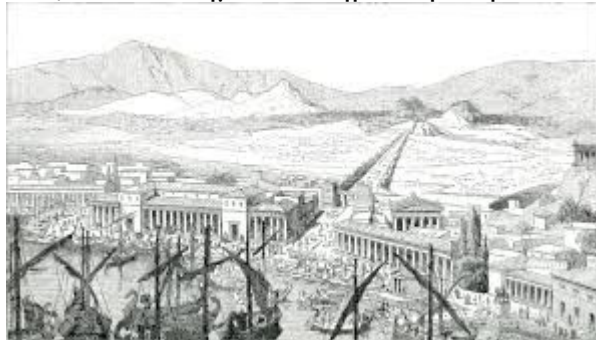
Η ανάδειξη του Πειραιά που, ως σημειωθεί, ανακηρύχθηκε Δήμος το 517 π.Χ. στη διοικητική μεταρρύθμιση του Κλεισθένη, του θεμελιωτή της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, συμπίπτει χρονικά με την περίοδο της ακμής της Δημοκρατίας αυτής. Και οφείλεται στο ενδιαφέρον και τις δημιουργικές πραγματώσεις δύο μεγάλων πολιτικών μορφών της εποχής: του Θεμιστοκλή

και του Περικλή.

Η αρχαία πόλη δομήθηκε πάνω σε μία λοφώδη χερσόνησο, τη λεγόμενη «Πειραιϊκή», η οποία απαρτίζεται από τρία φυσικά λιμάνια: τον Κάνθαρο, τη Ζέα και τη Μουνιχία. Αν και η ανθρώπινη κατοίκηση στον Πειραιά χρονολογείται ήδη από τη νεολιθική εποχή, η πραγματική ιστορία του ξεκινά με τους Περσικούς πολέμους και, πιο συγκεκριμένα, με την εκστρατεία του Ξέρξη. Μπροστά στον επερχόμενο κίνδυνο, ο Θεμιστοκλής πρότεινε το 493 π.Χ. την κατασκευή ενός οχυρωματικού έργου, που θα περιέκλειε το λιμάνι και την πόλη. Το «Θεμιστόκλειο Τείχος», όπως ονομάστηκε, ξεκίνησε να οικοδομείται το 492 π.Χ. Οι εργασίες, όμως, διακόπηκαν λόγω της εισβολής του Ξέρξη στην Αττική, για να συνεχιστούν

μετά την αποχώρησή του και να ολοκληρωθούν το 460 π.Χ. Είχε συνολικό μήκος 11 χλμ. και διατηρούνταν ως και τον 1^ο αι. π.Χ., οπότε καταστράφηκε από τους Ρωμαίους. Η ιστορική αυτή απόφαση του Θεμιστοκλή να οχυρώσει τον Πειραιά αποτελεί την ιδρυτική πράξη για την πόλη, η οποία στο εξής θα είναι το επίσημο λιμάνι της Αθήνας, χάρη στο οποίο κατά τον 5^ο αι. π.Χ. θα θεμελιώσει τη θαλασσοκρατία της.

Στα χρόνια της Πεντηκονταετίας, ο Πειραιάς αναπτύχθηκε με γοργούς ρυθμούς. Ως επίσημο λιμάνι της Αθήνας βίωσε μία ταχύτατη δημογραφική ανάπτυξη, φθάνοντας ως και τους 20.000–30.000 κατοίκους. Παρ' όλα αυτά, αξίζει να σημειωθεί πως σχεδόν το 40% των κατοίκων αποτελούσαν μέτοικοι, οι οποίοι ασχολούνταν με το εμπόριο, τη ναυτιλία και τις άλλες δραστηριότητες, που σχετιζόνταν με το λιμάνι. Η σημασία του Πειραιά για την ισχύ της Αθήνας επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι οι πέντε από τους δέκα αγορανόμους, σιτοφύλακες και μετρονόμους της Αθήνας διορίζονταν για τον Πειραιά. Ο Κάνθαρος, όπως και σήμερα, ήταν το σημαντικότερο από τα τρία λιμάνια, ενώ εκεί βρισκόταν και ο πολεμικός ναύσταθμος, ο οποίος στέγαζε περίπου 94 τριήρεις. Στο ίδιο σημείο λέγεται πως βρισκόταν ο τάφος του Θεμιστοκλή, καθώς και ο περίφημος Λέων του Πειραιώς, ο οποίος αφαιρέθηκε από τους Βενετούς το 1687. Πολλά δημόσια κτήρια ιδρύθηκαν στη περιοχή του λιμανιού με μνημειώδη

χαρακτήρα ισάξιο εκείνων της Ακρόπολης. Το πιο γνωστό σήμερα είναι το «Εμπόριον», μία συστάδα πέντε στοών, όπου έμποροι και τραπεζίτες πραγματοποιούσαν τις συναλλαγές τους. Επιπλέον, στο λιμάνι βρισκόταν και ο σπουδαίος για την πόλη ναός του Διός Σωτήρος και της Αθηνάς Σωτείρας, όπου καταβαλλόταν ο λιμενικός

φόρος.

Τα λιμάνια της Ζέας και της Μουνιχίας ήταν σαφώς μικρότερα σε μέγεθος, αλλά εξίσου σημαντικά. Το λιμάνι της Ζέας ήταν η έδρα ενός δικαστηρίου, όπου δικάζονταν άτομα που είχαν καταδικαστεί σε εξορία. Η δίκη πραγματοποιούνταν μέσα σε βάρκα στη θάλασσα, επειδή λόγω αυτής της καταδίκης τους απαγορευόταν να πατήσουν στην ξηρά. Τέλος, στο λιμάνι της Μουνιχίας δέσποζε το σημαντικό ιερό της Αρτέμιδος Μουνιχίας, καθώς και η Σκευοθήκη του Φίλωνος, ένα επίμηκες κτήριο 130 μ., όπου φυλασσόταν ο οπλισμός του στόλου.

Το πρώτο χρηματιστήριο, το «Δείγμα», το δημιούργησε κι αυτό ο Περικλής σε στοά του λιμανιού. Ήταν χρηματιστήριο (αγορά) εμπορευμάτων. Οι ναυτικοί που γύριζαν σ' όλες τις θάλασσες, έφερναν δείγματα από τα εμπορεύματά τους. Οι ίδιοι τα παζάρευαν στο «Δείγμα» και στο τέλος το πουλούσαν στους εμπόρους σε καλές τιμές.

Την ίδια εποχή, είχε ξεκινήσει ο θεσμός των Τραπεζών. Μερικοί εύποροι Πειραιώτες και Αθηναίοι ήταν Τραπεζίτες. Με άλλα λόγια, είχαν δικά τους τραπέζια στην παραλία και δάνειζαν χρήματα. Τα χρήματα αυτά τα δανείζονταν κυρίως οι πλοιοκτήτες, για να κατασκευάζουν νέα πλοία ή ακόμα για ν'

αγοράσουν εμπορεύματα. Τα δάνεια αυτά λέγονταν «θαλασσοδάνεια» και στην αρχή είχαν μεγάλο επιτόκιο.

Οι καταστηματάρχες δούλευαν με σύστημα και όρεξη. Εδώ κι εκεί έβλεπες και γυναίκες – κυρίως κοπέλες – που πούλαγαν άνθη, λάχανα και ψωμί. Αυτά τα επαγγέλματα του ανθοπώλη, λαχανοπώλη και αρτοποιού ήταν από την αρχαιότητα και γυναικεία επαγγέλματα.

Σπυρέτα Γεωργακοπούλου Γ1

Πηγές:

Περιοδικό «Η ζωή του Παιδιού», τεύχ. 968, 12 Οκτωβρίου 1991, σελ. 263.

<https://zostonpirea.gr/wp/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1/>

<https://thisispiraeus.gr/i-syntomi-istoria-toy-peiraia/>

<https://www.mixanitouxronou.gr/o-peiraias-stin-archaiotita-itan-nisi-ekai-dimioyrgithike-to-protoschedio-polis-ton-isopedosan-oi-romaioi-meta-apol-prodosia-ton-sklavon/>

<https://piraeus.gov.gr/ancient/>

<https://www.offlinepost.gr/2022/04/26/o-arxaios-peiraias-i-istoriki-exeliktis-polis-kai-tou-limaniou-apo-ta-midika-eos-ti-romaiki-kataktsi/>

Για την ιστορία του Πειραιά επίσης βλ.: Πανάγου Χρήστου Θ., *Ο Πειραιεύς-οικονομική και ιστορική έρευνα από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του τέλους της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας- με νεώτερα στοιχεία για την τοπογραφία και την οικονομική ζωή του Πειραιά από τον έφορο Αρχαιοτήτων Γ. Σταϊνχάουερ*, β' έκδ. Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πειραιώς 1995